

การศึกษาเปรียบเทียบนโยบายการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัล
ในประเทศไทย สิงคโปร์ และมาเลเซีย

A Comparative Study of Educational Policy Promoting Digital Citizenship
in Thailand, Singapore, and Malaysia

สุวนันท์ บุญเอนก¹ และ ดวงกมล บางชวด^{2*}

Suwanan Boonane¹ and Doungkamol Bangchud^{2*}

บทคัดย่อ

การวิจัยศึกษาเปรียบเทียบนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบนโยบายการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัลระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (K-12) ในประเทศไทย สิงคโปร์ และมาเลเซีย โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ศึกษาแนวทางจากประเทศที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Best practice) แบบพหุกรณีศึกษา (Multiple case study) เก็บข้อมูลโดยการวิจัยเอกสารจากเอกสารที่เผยแพร่โดยหน่วยงานภาครัฐ บทความทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดความเป็นพลเมืองดิจิทัลและการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัลในประเทศไทย สิงคโปร์ และมาเลเซีย เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบบันทึกข้อมูลและแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายและผู้ที่มีส่วนไปปฏิบัติจำนวน 8 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา จัดประเภทและสรุป ผลการวิจัย พบว่า สิ่งที่เหมือนกันระหว่างไทย สิงคโปร์ และมาเลเซีย คือ การให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อขับเคลื่อนประเทศไปสู่เป้าหมายการเป็นประเทศเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล แต่สิ่งที่แตกต่าง คือ นโยบายการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัลสำหรับผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศไทยยังไม่ปรากฏชัดเจน ทั้งนี้ ปัจจัยที่ส่งผลให้การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัลประสบความสำเร็จ คือ 1) การกำหนดนโยบายที่ชัดเจนและมีความต่อเนื่องในการดำเนินการ และ 2) การสนับสนุนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้กำหนดนโยบาย ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และนักวิจัย

คำสำคัญ : การศึกษาเปรียบเทียบ, นโยบายการศึกษา, ความเป็นพลเมืองดิจิทัล

¹ นิสิตมหาบัณฑิตสาขาวิชาพัฒนาศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Graduate Student of Development Education Division, Department of Educational Policy Management, and Leadership, Faculty of Education, Chulalongkorn University E-mail: 6380192027@student.chula.ac.th

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาพัฒนาศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Lecturer of Develop Education Division, Department of Educational Policy Management, and Leadership, Faculty of Education, Chulalongkorn University E-mail: doungkamol.b@chula.ac.th

* Corresponding author

Abstract

This comparative study aimed to investigate educational policies promoting digital citizenship at the basic education level (K-12) in Thailand, Singapore, and Malaysia. The study used qualitative research methods, documentary research, and semi-structured interviews, and the population used for the study consisted of eight policymakers and practitioners. The results found that one commonality between these three countries was the belief that digital technology plays an integral part in becoming a digital society; however, the educational policy at the basic education level in Thailand remains unclear. Furthermore, the factors contributing to the success of an educational policy promoting digital citizenship include 1) precise policy formulation and continuity in policy implementation, and 2) support from stakeholders, policymakers, practitioners, and researchers.

Keywords: comparative study, educational policy, digital citizenship

บทนำ

จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสารทำให้ทั่วโลกต้องเผชิญกับระบบเศรษฐกิจแบบเสรีไร้พรมแดนที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตประจำวัน การแข่งขัน และการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจและสังคมในทุกระดับ ทักษะการทำงานของตลาดแรงงานจึงถูกปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทักษะการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลจึงกลายเป็นหนึ่งในทักษะสำคัญสำหรับศตวรรษที่ 21 ที่หลายประเทศได้มีความพยายามที่จะใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือเสริมสร้างพลเมืองของตนให้มีทักษะการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลที่ถูกต้องเหมาะสมอันเป็นทักษะความรู้ที่สำคัญสำหรับการดำรงชีวิตในโลกที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลความรู้และเทคโนโลยีในปัจจุบัน (UNESCO, 2015) นโยบายการศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญที่จะเป็นตัวกำหนดกรอบแนวทางการนำไปปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนในแต่ละประเทศมีความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสมได้ (Ministry of Education Malaysia, 2009; UNESCO, 2022)

อย่างไรก็ตาม การศึกษาแนวทางการกำหนดนโยบายการศึกษาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งประกอบไปด้วยประเทศที่มีบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีที่แตกต่างไปจากประเทศอุตสาหกรรมในภูมิภาคอื่นที่มักได้รับความนิยมในการศึกษาวิจัยจึงส่งผลให้ไม่สามารถนำแนวทางดังกล่าวมาพัฒนาและปรับใช้ในบริบทของประชาคมอาเซียนได้ UNESCO (2016) จึงได้ศึกษาวิจัยนโยบายการศึกษาที่สนับสนุนการพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการใช้งานเทคโนโลยีที่ปลอดภัย มีประสิทธิภาพ และมีความรับผิดชอบ ผ่านการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัลในบริบทของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์เป็นประเทศที่มีความพร้อมทางด้านนโยบายการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลสูงที่สุดโดยทั้งสองประเทศมีคะแนนเท่ากันอยู่ที่ 2.9 จากคะแนนเต็ม 3.0 นอกจากนี้ ผลการศึกษาดังกล่าวยังสอดคล้องกับการจัดอันดับประเทศที่มีความสามารถในการแข่งขันทางดิจิทัลจาก IMD (International Institute for

Management Development) ในปี 2020 ที่ได้จัดอันดับให้สิงคโปร์เป็นที่ 2 ของโลก ซึ่งสามารถเทียบได้กับอันดับที่ 1 ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และมาเลเซียอยู่ที่อันดับ 26 ของโลก ซึ่งถือว่าเป็นอันดับที่ 2 ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังนั้น ประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกและประชาคมอาเซียนสามารถนำผลจากการวิจัยดังกล่าวไปศึกษาเพิ่มเติมและปรับใช้ในการพัฒนาการกำหนดนโยบายการศึกษาให้เข้ากับบริบทประเทศของตนได้

ทั้งนี้ ประเทศไทยซึ่งเป็นหนึ่งในประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียนก็ได้มีเป้าหมายที่จะปฏิรูปประเทศให้เข้าสู่ “ไทยแลนด์ 4.0” โดยมุ่งใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมในการพัฒนาและขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในทุกมิติ (สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานบุคคล, 2560) เป้าหมายดังกล่าวก่อให้เกิดการจัดทำกรอบยุทธศาสตร์ชาติที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายและแผนที่เกี่ยวข้องในระดับต่างๆ ซึ่งได้มีการกล่าวถึงการส่งเสริมและพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีความพร้อมเพื่อเข้าสู่ยุคดิจิทัลอยู่จำนวนหนึ่ง (กระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป.; สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ม.ป.ป.; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) แต่จากการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การศึกษาวิจัยที่นำนโยบายการศึกษาซึ่งมีความสำคัญในการสนับสนุนการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัล (UNESCO, 2016) ของประเทศไทยมาศึกษานั้นยังไม่เป็นที่แพร่หลาย ดังนั้น งานวิจัยชิ้นนี้จึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงช่องว่างดังกล่าว

จากความสำคัญของนโยบายการศึกษาที่เปรียบเสมือนทางเสื่อคอยกำหนดและควบคุมทิศทางการพัฒนาทุนมนุษย์ของประเทศที่ต้องสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน การจัดอันดับให้ประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์เป็นประเทศที่มีแนวปฏิบัติที่ดี และการทบทวนวรรณกรรมที่พบว่าการนำนโยบายการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัลในประเทศไทยที่มีอยู่ในปัจจุบันมาศึกษาวิเคราะห์นั้นยังไม่เป็นที่แพร่หลาย ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเปรียบเทียบนโยบายการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัลในระดับประเทศระหว่างประเทศไทย สิงคโปร์ และมาเลเซีย เพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนการนำเสนอแนวทางการกำหนดนโยบายการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัลสำหรับประเทศไทยในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบนโยบายการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัลในประเทศไทย สิงคโปร์ และมาเลเซีย

วิธีการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative method) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาที่จะศึกษาแนวทางจากประเทศที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Best practice) แบบพหุกรณีศึกษา (Multiple case study) นั่นคือ ประเทศสิงคโปร์และมาเลเซีย เนื่องจากรายงานการจัดอันดับของ UNESCO (2016) ได้จัดให้มาเลเซียและสิงคโปร์เป็นประเทศที่มีความพร้อมในด้านนโยบายการศึกษาเพื่อส่งเสริมความ

เป็นพลเมืองดิจิทัลสูงที่สุดในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกซึ่งมีความสอดคล้องกับการจัดอันดับประเทศที่มีความสามารถในด้านการแข่งขันทางดิจิทัลจาก IMD ในปี 2020 จากการจัดอันดับข้างต้นได้แสดงให้เห็นว่าประเทศสิงคโปร์และมาเลเซียเป็นประเทศที่มีแนวปฏิบัติที่ดีที่ควรค่าแก่การนำมาศึกษา อย่างไรก็ตาม งานวิจัยฉบับนี้สามารถแบ่งวิธีดำเนินการวิจัยได้ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร เป็นการศึกษาเอกสารที่เผยแพร่โดยหน่วยงานภาครัฐ บทความทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดความเป็นพลเมืองดิจิทัลและการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัลในประเทศไทย มาเลเซีย และสิงคโปร์ โดยนำกรอบแนวคิดการศึกษาเปรียบเทียบของ Bray และ Thomas (1995, อ้างถึงใน Bray et al., 2014) ที่ประกอบไปด้วยขอบเขตการศึกษาเปรียบเทียบ 3 มิติ ได้แก่ มิติที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ (Geographic/Locational levels) กลุ่มประชากร (Nonlocational demographic groups) และบริบททางการศึกษาและสังคมที่เลือกศึกษา (Aspects of education and society) มาใช้เป็นการกรอบในการวิจัย งานวิจัยนี้มีหน่วยการศึกษาอยู่ในระดับประเทศ คือ ประเทศไทย สิงคโปร์ และมาเลเซีย ในกลุ่มผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีการศึกษาบริบททางการศึกษาและสังคม ได้แก่ โครงสร้างของ การศึกษาในระบบ การลงทุนทางการศึกษา นโยบายของรัฐ หลักสูตร ตลาดแรงงาน และบริบทอื่น ๆ จากการทบทวนวรรณกรรมจาก UNESCO (2016) ได้แก่ โรงเรียน ครูผู้สอน ผู้เรียน และโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกข้อมูล ตรวจสอบเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้าน การศึกษาและการวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสารมาวิเคราะห์ด้วยการ วิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จัดประเภท (Categorizing) สรุป (Summarizing) และตรวจสอบข้อมูล ด้วยวิธีการสามเส้า (Triangulation) โดยการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

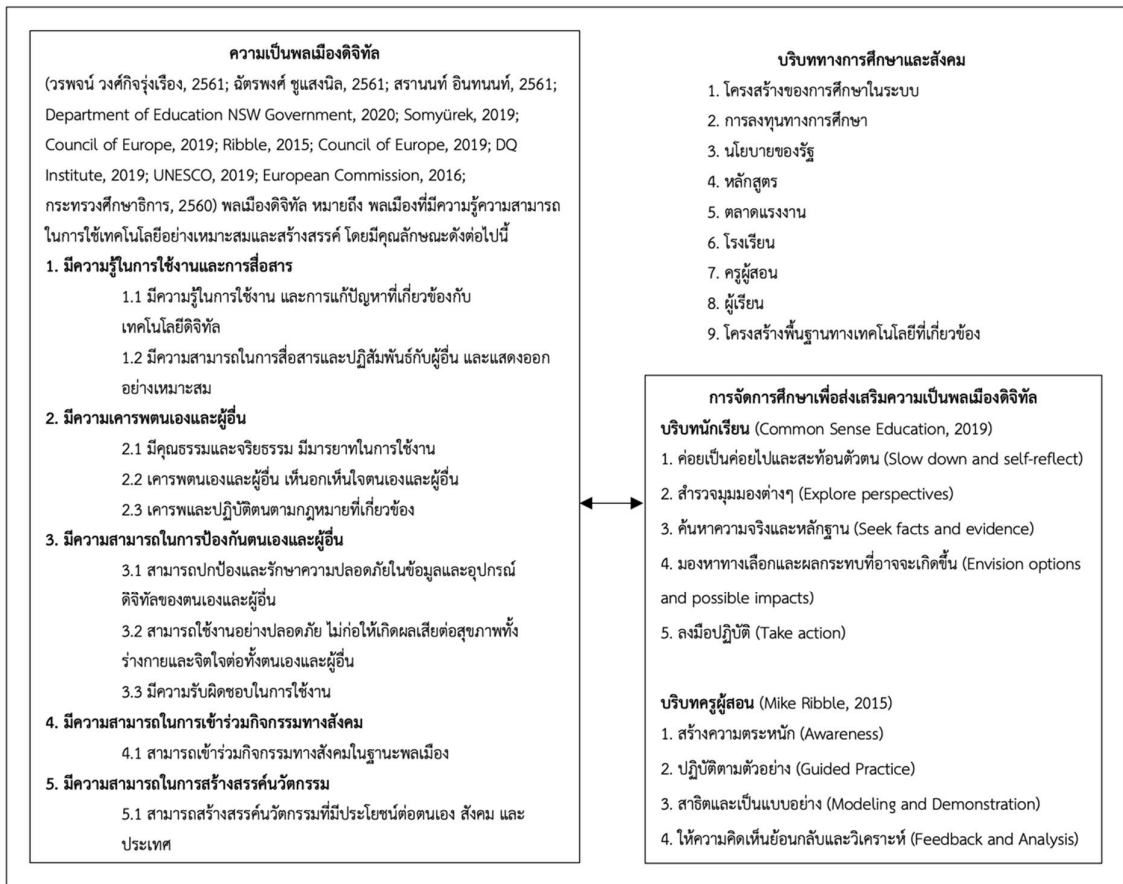
2. การสัมภาษณ์ นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสารมากำหนดโครงร่างแบบสัมภาษณ์เพื่อตรวจสอบ ความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลและเพื่อสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม โดยมีแนวข้อคำถามการสัมภาษณ์ที่ ปรับมาจากแบบสอบถามของ UNESCO (2016) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง สำหรับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำนโยบายการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัลและผู้ที่นำ นโยบายไปปฏิบัติ ตรวจสอบเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาและการวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูล โดยการถอดเทปการสัมภาษณ์ วิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จัดประเภท (Categorizing) และสรุป (Summarizing) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำนโยบายการศึกษาเพื่อส่งเสริม ความเป็นพลเมืองดิจิทัล ได้แก่ ผู้มีบทบาทในการกำหนดนโยบาย นักวิชาการด้านการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้าน พลเมืองดิจิทัล และผู้มีส่วนได้เสีย เช่น ผู้ปกครอง โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball sampling) จำนวน 5 คน และผู้ที่นำนโยบายไปปฏิบัติ ได้แก่ ครูในสถาบันการศึกษา โดยสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball sampling) จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้นเป็นจำนวน 8 คน

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยที่ประกอบไปด้วย ความหมายและคุณลักษณะของพลเมืองดิจิทัลจากนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ บริบททางการศึกษาและ สังคมจากกรอบการศึกษาเปรียบเทียบของ Bray และ Thomas (1995, อ้างถึงใน Bray et al., 2014) บริบท เพิ่มเติมจาก UNESCO (2016) และการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัลในบริบทผู้เรียนและ ผู้สอนที่ควรจะเป็นจาก Common Sense Education (2019) และ Ribble (2015) โดยสามารถสรุปกรอบ แนวคิดการวิจัยได้ดังภาพ

ภาพ 1

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาตามวัตถุประสงค์สามารถสรุปและเปรียบเทียบผลการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประเทศไทย

บริบททางการศึกษาและสังคม

โครงสร้างการศึกษาของประเทศไทยเป็นระบบ 6-3-3-4 เริ่มจากระดับประถมศึกษา 6 ปี มัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี มัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี และระดับอุดมศึกษา 4 ปี มีหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ คือ กระทรวงศึกษาธิการ (ECEC around the world, 2015) แต่หน่วยงานหลักที่ดูแลการส่งเสริมการมีทักษะ ดิจิทัลและการเป็นพลเมืองดิจิทัล คือ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อย่างไรก็ตาม ในส่วน ของโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องพบว่า การเข้าถึงอุปกรณ์และอินเทอร์เน็ตมีจำนวนเพิ่มขึ้นแต่ ยังคงไม่ครอบคลุมและมีราคาสูง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ม.ป.ป.) ซึ่งสอดคล้อง กับคำให้สัมภาษณ์จากครูผู้สอนทั้ง 3 คน อาทิ “เด็กบางคนไม่มีอินเทอร์เน็ตที่บ้านเพราะไม่มีเงิน” และ “โรงเรียนมีคอมพิวเตอร์ไม่พอ” เป็นต้น ทั้งนี้ นโยบายของรัฐได้มีการกล่าวถึงการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนใน ประเทศไทยมีทักษะความรู้ในการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลโดยภาพรวมไว้ภายใต้หัวข้อการส่งเสริมทักษะแห่ง ศตวรรษที่ 21 การรู้เท่าทันดิจิทัล และพลเมืองดิจิทัล เพื่อพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานใน ประเทศที่กำลังพัฒนาไปสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 ไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560- 2579 แผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาฉบับปี พ.ศ. 2562 แผนปฏิรูปประเทศด้านวัฒนธรรม กีฬา แรงงาน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ฉบับปรับปรุง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 และ 13 นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม แผนพัฒนาการศึกษาของ กระทรวงศึกษาธิการ และแผนปฏิบัติการดิจิทัลเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2563-2565 แต่นโยบายหรือแผนที่ กล่าวถึงแนวทางการดำเนินการที่ชัดเจนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานยังไม่ปรากฏแน่ชัดซึ่งมีความสอดคล้อง กับคำให้สัมภาษณ์จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายและผู้เชี่ยวชาญด้านพลเมืองดิจิทัลจำนวน 3 คน ที่กล่าวว่า “นโยบายการศึกษาที่ส่งเสริมเรื่องนี้ยังไม่ชัดเจน” นอกจากนี้ จากการสืบค้นรายงานผลการ ดำเนินงานในแผนที่ได้มีการระบุว่าจะมีการดำเนินโครงการเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัลต่างก็ไม่ได้มี รายงานความคืบหน้าจึงทำให้ไม่ทราบว่ามีการดำเนินการในปัจจุบันเป็นอย่างไร (สำนักงานสภาพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ม.ป.ป.) และการขาดความต่อเนื่องในการดำเนินการเป็นอีกหนึ่งปัญหาที่พบจาก การวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์ ผลการศึกษาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความบกพร่องในกระบวนการนโยบาย สาธารณะที่ประกอบไปด้วยการกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ และการประเมินผลนโยบาย (จิระ ประทีป และคณะ, 2545; ฐปนรรต พรหมอินทร์, 2546) ที่ไม่ได้มีการกำหนดเป็นนโยบายในเรื่องดังกล่าวอย่าง ชัดเจน อย่างไรก็ตาม นโยบายและการดำเนินการที่เกี่ยวข้องในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พบในปัจจุบันเน้น

ไปที่การส่งเสริมครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้และความพร้อมมากกว่าการมุ่งส่งเสริมที่ตัวผู้เรียน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ม.ป.ป.)

ประเทศไทยได้ปรับปรุงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560 โดยเพิ่มรายวิชาการออกแบบและเทคโนโลยีและวิชาวิทยาการคำนวณ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ซึ่งการปรับปรุงดังกล่าวได้มีการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดในสาระเทคโนโลยีที่กล่าวถึงการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเป็นพลเมืองดิจิทัลที่สอดคล้องกับคุณลักษณะของพลเมืองดิจิทัลที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้ ถึงแม้ว่าในหลักสูตรจะไม่ได้กำหนดด้านการใช้งานอย่างปลอดภัย ไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจต่อทั้งตนเองและผู้อื่น และการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในฐานะพลเมืองอย่างชัดเจน (ตารางที่ 1) แต่จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนบางคนก็ได้กล่าวว่าตนเองได้มีการให้ความรู้และสร้างความตระหนักแก่ผู้เรียนในเรื่องดังกล่าวอยู่บ้าง อย่างไรก็ตาม นอกจากหลักสูตรแกนกลางฯ แล้ว ประเทศไทยก็ได้มีหลากหลายหน่วยงานที่จัดทำหลักสูตรและพื้นที่การเรียนรู้ออนไลน์เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานรวมทั้งประชาชนทั่วไปไปมีความรู้และความสามารถในการเป็นพลเมืองดิจิทัล อาทิ สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ม.ป.ป.) จัดทำหลักสูตรการเข้าใจดิจิทัลสำหรับประเทศไทย ประกอบไปด้วยเนื้อหา 9 รายวิชา ได้แก่ 1) สิทธิและความรับผิดชอบ 2) การเข้าถึงดิจิทัล 3) การสื่อสารยุคดิจิทัล 4) ความปลอดภัยยุคดิจิทัล 5) การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ 6) แนวปฏิบัติในสังคมดิจิทัล 7) สุขภาพดียุคดิจิทัล 8) ดิจิทัลคอมเมอร์ซ 9) กฎหมายดิจิทัล Thai Digital Youth ของคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.) หลักสูตรออนไลน์เยาวชนไทย Go Cyber ของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ร่วมกับมหาวิทยาลัยขอนแก่น (Somabat, 2021) รายวิชาพลเมืองดิจิทัลบน ThaiMOOC (ม.ป.ป.) และแพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ We Think Digital ของ Facebook ร่วมกับหลากหลายหน่วยงานในไทย (Facebook, n.d.) เป็นต้น

ความเป็นพลเมืองดิจิทัล

จากการนำหลักสูตรที่มีอยู่ในประเทศไทยมาวิเคราะห์ (ตารางที่ 1) พบว่า ภายในเนื้อหามีการส่งเสริมคุณลักษณะพลเมืองดิจิทัลที่สอดคล้องกับสิ่งที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้ แต่การกล่าวถึงการส่งเสริมผู้เรียนให้มีความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในฐานะพลเมือง เป็นคุณลักษณะที่ยังไม่ค่อยได้รับการกล่าวถึงมากนัก

การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัล

ถึงแม้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560 จะไม่ได้มีการกำหนดแนวทางและวิธีการสอนสำหรับครูในการส่งเสริมผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดิจิทัล แต่ในทางปฏิบัติจากคำให้สัมภาษณ์ของครูผู้สอนถึงการจัดการเรียนการสอนในประเด็นข้างต้น พบว่า ครูส่วนใหญ่ได้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนโดยการให้ความรู้และสร้างความตระหนักให้ผู้เรียน “เช็กก่อนแชร์” “สอนให้คิดตั้งคำถามกับสิ่งที่เห็น” “หากไม่มั่นใจให้ถามผู้รู้” โดยที่ผู้สอนเองก็ได้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้เรียนและมีการตักเตือนเมื่อผู้เรียนประพฤติตนไม่เหมาะสม จากคำให้สัมภาษณ์ข้างต้น

มีความสอดคล้องกับที่ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมจากกรอบการวิจัยว่าควรจะสอนให้เด็กเป็นอย่างไรและควรจะใช้วิธีการอย่างไรในฐานะผู้สอนเพื่อส่งเสริมให้เด็กมีคุณลักษณะของพลเมืองดิจิทัลที่ต้องการได้

2. ประเทศสิงคโปร์

บริบททางการศึกษาและสังคม

โครงสร้างการศึกษาของสิงคโปร์เป็นระบบ 6-4-2-4 กล่าวคือ ประถมศึกษา 6 ปี มัธยมศึกษา 4 ปี เตรียมอุดมศึกษา 2 ปี และอุดมศึกษา 4 ปี โดยกระทรวงศึกษาธิการมีบทบาทหน้าที่หลักในการจัดการศึกษาและเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบการส่งเสริมการมีทักษะดิจิทัลหรือการเป็นพลเมืองดิจิทัลในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานพร้อมทั้งมีการจัดทำความร่วมมือกับกระทรวงที่มีส่วนเกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงการสื่อสารและสารสนเทศ (Ministry of Communications and Information) (Ministry of Education Singapore, 2020a) อย่างไรก็ตาม สิงคโปร์เป็นประเทศที่มีโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีที่พร้อมและครอบคลุมเมื่อเทียบกับหลายประเทศในโลก เนื่องจากขนาดของประเทศที่เล็กจึงส่งผลให้มีสถิติการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์ที่สูง ทั้งนี้ ในส่วนของนโยบายของรัฐได้กำหนดให้เทคโนโลยีเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดทำแผน ICT-in-Education Masterplan โดยประกาศใช้มาตั้งแต่ปี 1997 และดำเนินการมาจนถึงปัจจุบันรวมเป็นจำนวน 5 ฉบับ (Ministry of Education Singapore, 2021; Tan et al., 2017) โดยเริ่มจากการจัดทำโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีดิจิทัลให้ครอบคลุมและเพียงพอ พัฒนาครูให้มีความพร้อม นักเรียนได้รับการปลูกฝังในทักษะที่จำเป็นต่อการใช้งานอย่างมีความรับผิดชอบ ปลอดภัยต่อทั้งตนเองและผู้อื่นแล้ว ในปัจจุบันจึงเป็นการมุ่งเน้นการนำเทคโนโลยีเข้ามาส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ นโยบายการศึกษาจากกระทรวงศึกษาธิการในการส่งเสริมให้เด็กมีทักษะความรู้ด้านดิจิทัลที่กำหนดในแผน ICT-in-Education Masterplan นั้น มีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาประเทศสู่การเป็น Smart Nation ที่กำหนดให้ทักษะการรู้ดิจิทัล (Digital literacy) เป็นหนึ่งในสามเสาหลักสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศสู่เป้าหมายดังกล่าว (Ministry of Communications and Information Singapore, n.d.) ดังนั้น การพัฒนากำลังคนให้มีทักษะการรู้ดิจิทัลที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในปัจจุบันและอนาคตจึงเป็นสิ่งที่สิงคโปร์ให้ความสำคัญ

สืบเนื่องจาก ICT-in-Education Masterplan ฉบับที่ 4 ได้กำหนดให้จัดทำรายวิชา Cyber Wellness ภายใต้หลักสูตร Character and Citizenship Education ขึ้นเพื่อเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมสำหรับอนาคตและเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีความรับผิดชอบ ปลอดภัยต่อทั้งตนเองและผู้อื่น โดยเนื้อหาประกอบไปด้วย 5 ประเด็น 1) การใช้งานไซเบอร์ 2) อัตลักษณ์ทางไซเบอร์ 3) ความสัมพันธ์ทางไซเบอร์ 4) พลเมืองไซเบอร์ 5) จริยธรรมไซเบอร์ โดยที่แต่ละโรงเรียนสามารถนำรายวิชาข้างต้นไปบูรณาการร่วมกับรายวิชาอื่นหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่โรงเรียนจัดทำได้ นอกเหนือจากรายวิชาดังกล่าวแล้วยังมีพื้นที่การเรียนรู้ใน Student Learning Space (SLS) โครงการและกิจกรรมจากหน่วยงานอื่นๆ อาทิ กิจกรรม Cyber Wellness Student Ambassador หน่วยงาน The Media Literacy Council มีโครงการ Better Internet Campaign หน่วยงาน The National Library Board มี The S.U.R.E Campaign หน่วยงาน Cyber Security Agency (CSA) มี

The Go Safe Online Campaign และหน่วยงาน TOUCH Cyber Wellness (Ministry of Education Singapore, 2022)

ความเป็นพลเมืองดิจิทัลและการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัล

จากการนำรายวิชา Cyber Wellness มาวิเคราะห์ (ตารางที่ 1) พบว่า ภายในเนื้อหา มีการส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลที่สอดคล้องกับที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้ แต่คุณลักษณะในด้านการปกป้องและรักษาความปลอดภัยในข้อมูลและอุปกรณ์ดิจิทัลของตนเองและผู้อื่น การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในฐานะพลเมือง และการสร้างสรรค์นวัตกรรมที่มีประโยชน์ต่อตนเอง สังคม และประเทศ เป็นคุณลักษณะที่ยังไม่ปรากฏแน่ชัด อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนการสอนรายวิชาดังกล่าวได้มีการกำหนดกระบวนการส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นหา (Find) คิด (Think) ประยุกต์ (Apply) และสร้างสรรค์ (Create) เพื่อการเป็นพลเมืองดิจิทัลไว้อย่างชัดเจน (Ministry of Education Singapore, n.d.; Ministry of Education Singapore, 2020b) และในทางปฏิบัติจากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ปกครองต่างก็เป็นไปตามที่ระบุ

3. ประเทศมาเลเซีย

บริบททางการศึกษาและสังคม

โครงสร้างการศึกษาของมาเลเซียเป็นระบบ 6-3-2-2 ประถมศึกษา 6 ปี มัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี มัธยมศึกษาตอนปลาย 2 ปี และเตรียมอุดมศึกษา 2 ปี มีกระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานหลักดูแลการจัดการศึกษา (Ministry of Education Malaysia, 2019) โดยหน่วยงานที่ดูแลส่งเสริมการมีทักษะดิจิทัลและการเป็นพลเมืองดิจิทัลมีหลายหน่วยงานที่ร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการ อาทิ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (Ministry of Science, Technology and Innovation) กระทรวงการสื่อสารและมัลติมีเดีย (Ministry of Communications and Multimedia) และบริษัท Digi Telecommunications จากภาคเอกชน ทั้งนี้ ในส่วนของโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องพบว่าค่อนข้างครอบคลุมในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์ แต่ความเสถียรของสัญญาณยังไม่คงที่โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทซึ่งสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของนักการศึกษาว่า “ค่อนข้างครอบคลุมแต่ไม่เสถียร” อย่างไรก็ตาม กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำแผนการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาโดยปัจจุบันกำหนดไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับ 2013-2025 แบ่งการพัฒนาออกเป็นช่วงการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานให้มีความพร้อม (2013-2015) การศึกษาวิจัยเพื่อแสวงหานวัตกรรมใหม่จากต่างชาติที่ได้รับการยอมรับว่ามีแนวปฏิบัติที่ดี (2016-2020) การเพิ่มและขยายการใช้งานเทคโนโลยีของครูและนักเรียนและการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเอง (2021-2025) (Ministry of Education Malaysia, 2013) นอกจากนี้ หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่ได้กล่าวไปข้างต้นได้ร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการจัดทำโครงการระดับชาติเพื่อส่งเสริมและสร้างความตระหนักถึงการเป็นพลเมืองดิจิทัล อาทิ โครงการ Kilk Gengan Bijak หรือ Click Wisely ก่อตั้งในปี 2012 โดยคณะกรรมการการสื่อสารและมัลติมีเดียมาเลเซีย (Malaysian Communications and Multimedia Commission) และโครงการ CyberSAFE in Schools จัดตั้งโดย CyberSecurity Malaysia ภายใต้กระทรวงการสื่อสารและสื่อมัลติมีเดีย

(Ministry of Communications and Multimedia Malaysia) ในปี 2014 ได้รับการพัฒนาเรื่อยมาจนเกิดความร่วมมือกับกระทรวงการสื่อสารและมัลติมีเดีย (Ministry of Communications and Multimedia) นำโดยคณะกรรมการการสื่อสารและมัลติมีเดียมาเลเซีย (Malaysian Communications and Multimedia Commission) และภาคเอกชนบริษัท Digi Telecommunications จนปัจจุบันเป็นที่รู้จักกันในนามของ DiGiCyberSAFE in Schools โครงการข้างต้นได้จัดทำสื่อการเรียนรู้และกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ อาทิ หนังสือคู่มือ แผ่นพับ วิดีโอ เกมส์ กิจกรรมการจัดเสวนา การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เป็นต้น (UNICEF Malaysia, 2014; UNESCO, 2015)

อย่างไรก็ตาม ในปี 2007 มาเลเซียได้ประกาศให้รายวิชา Information and Communication Technology Literacy (ICTL) เป็นรายวิชาบังคับที่ทุกโรงเรียนต้องสอน (UNICEF Malaysia, 2014) ขณะที่ปัจจุบันภาครัฐได้ออกนโยบายการพัฒนา National Cyber Security Awareness Module ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างกระทรวงศึกษาธิการกับ CyberSecurity Malaysia โดยเนื้อหาจะประกอบไปด้วยเรื่องจริยธรรมออนไลน์ การบริหารเวลาในการใช้อินเทอร์เน็ต การกลั่นแกล้งบนโลกออนไลน์ สังคมออนไลน์และพลเมืองดิจิทัล ที่กำลังอยู่ในช่วงการพัฒนาและจะบังคับใช้ในหลักสูตรแกนกลางทั่วประเทศภายในปี 2025 (Economic Planning Unit, n.d.; Sharon, 2020) จากการจัดทำโครงการระดับชาติและการพัฒนาโมดูลข้างต้นมีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาประเทศไปสู่เศรษฐกิจและสังคมดิจิทัลที่คนเป็นหนึ่งในสามเสาหลักในการพัฒนา

ความเป็นพลเมืองดิจิทัลและการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัล

จากการนำ National Cyber Security Awareness Module มาวิเคราะห์ (ตารางที่ 1) พบว่า หัวข้อภายในโมดูลมีความสอดคล้องกับการส่งเสริมคุณลักษณะพลเมืองดิจิทัลที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้ หากแต่คุณลักษณะด้านการปกป้องและรักษาความปลอดภัยในข้อมูลและอุปกรณ์ดิจิทัลของตนเองและผู้อื่น และด้านการสร้างสรรค์นวัตกรรม ยังไม่ได้มีการกล่าวถึงที่ชัดเจนนัก ทั้งนี้ จากการวิจัยเอกสารยังไม่พบว่ามี การกำหนดแนวทางสำหรับครูผู้สอนในการส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณลักษณะดิจิทัลว่าควรเป็นอย่างไร

จากการนำตัวอย่างหลักสูตรและพื้นที่การเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีในประเทศไทย สิงคโปร์ และมาเลเซียมาวิเคราะห์เพื่อศึกษาความสอดคล้องกับคุณลักษณะพลเมืองดิจิทัลที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ สามารถสรุปเป็นตารางดังต่อไปนี้

ตาราง 1

ตารางวิเคราะห์หลักสูตรการส่งเสริมพลเมืองดิจิทัลที่มีในประเทศไทย สิงคโปร์ และมาเลเซีย

คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัล	หลักสูตร						
	หลักสูตรแกนกลางฯ ปรับปรุง (2560) (ไทย)	หลักสูตรการเข้าใจดิจิทัล สคช. (ไทย)	หลักสูตร ETDA Digital Citizen (ไทย)	พลเมืองดิจิทัล (ThaiMOOC) (ไทย)	Thai Digital Youth (ไทย)	Cyber Wellness (สิงคโปร์)	National Cyber Security Awareness Module (มาเลเซีย)
1. มีความรู้ในการใช้งานและการสื่อสาร							
1.1 มีความรู้ในการใช้งาน และการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีดิจิทัล	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
1.2 มีความสามารถในการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และแสดงออกอย่างเหมาะสม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2. มีความเคารพตนเองและผู้อื่น							
2.1 มีคุณธรรมและจริยธรรม มีมารยาทในการใช้งาน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2.2 เคารพตนเองและผู้อื่น เห็นอกเห็นใจตนเองและผู้อื่น	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2.3 เคารพและปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	✓	✓		✓		✓	✓
3. มีความสามารถในการป้องกันตนเองและผู้อื่น							
3.1 สามารถปกป้องและรักษาความปลอดภัยในข้อมูลและอุปกรณ์ดิจิทัลของตนเองและผู้อื่น	✓	✓	✓	✓			
3.2 สามารถใช้งานอย่างปลอดภัย ไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจต่อทั้งตนเองและผู้อื่น		✓	✓	✓	✓	✓	✓
3.3 มีความรับผิดชอบในการใช้งาน	✓			✓	✓	✓	✓
4. มีความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม							
4.1 สามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในฐานะพลเมือง					✓		✓
5. มีความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม							
5.1 สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมที่มีประโยชน์ต่อตนเอง สังคม และประเทศ	✓		✓				

อภิปรายผล

จากการศึกษาเปรียบเทียบพบว่าสิ่งที่เหมือนกันระหว่างประเทศไทย สิงคโปร์ และมาเลเซีย คือ การเล็งเห็นถึงความสำคัญของการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาเป็นตัวขับเคลื่อนประเทศไปสู่เป้าหมายการเป็นประเทศที่มีเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล และในหลักสูตรแกนกลางของไทยและสิงคโปร์มีการกำหนดรายวิชาที่ส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณลักษณะพลเมืองดิจิทัลขณะที่หลักสูตรของมาเลเซียกำลังอยู่ในช่วงของการพัฒนา อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ทำให้ประเทศสิงคโปร์โดดเด่นและแตกต่างไปจากประเทศไทยและมาเลเซียนั้นคือการมีนโยบายที่กำหนดชัดเจนว่าการมีทักษะรู้เท่าทันดิจิทัลเพื่อการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่สมบูรณ์นั้นเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องเป็นความตระหนักระดับชาติจึงส่งผลให้การกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ต้องตระหนักเรื่องดังกล่าวตามไปด้วย ดังเช่นนโยบายจากภาคการศึกษาจากกระทรวงศึกษาธิการสิงคโปร์ที่ได้มีการกำหนดเป้าหมาย ICT-in-Education Masterplan หรือในปัจจุบัน เรียกว่า Educational Technology (EdTech) Plan อย่างชัดเจนและมีการดำเนินการที่ต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ขณะที่นโยบายของประเทศไทยมีการกล่าวถึงในภาพกว้างจึงทำให้มีนโยบายที่ตามมามีลักษณะที่กว้างตามไปด้วย อีกทั้งนโยบายจากภาคการศึกษาเองก็ยังไม่ได้มีการกำหนดแนวทางที่ชัดเจนและขาดความต่อเนื่องในการดำเนินการในแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาที่อาจเป็นผลอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในอดีต นอกจากนี้ ผลการศึกษาจากการวิจัยเอกสารยังพบอีกว่าความร่วมมือจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งผู้กำหนดนโยบาย ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และนักวิจัย เป็นสิ่งที่ทำให้สิงคโปร์และมาเลเซียแตกต่างไปจากประเทศไทยที่ยังขาดความเข้มแข็งในการทำงานร่วมกัน

อย่างไรก็ตาม จากผลการวิจัยเอกสารพบว่ามีข้อสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ซึ่งสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่าวิสัยทัศน์การกำหนดนโยบายที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้มีทักษะด้านดิจิทัลเพื่อการเป็นพลเมืองดิจิทัลเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องกำหนดให้ชัดเจนเนื่องจากมีผลต่อการกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาและการนำไปปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาประเทศที่ต้องการซึ่งมีความสอดคล้องกับ UNESCO (2022) ที่ได้กล่าวว่า นโยบายที่กำหนดอย่างชัดเจนจะช่วยให้การจัดทำแผนที่นำไปสู่การปฏิบัติ การติดตาม และการประเมินผล มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ความชัดเจนในนโยบายแล้วการนำแผนที่ได้รับการออกแบบมาอย่างดีไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่องก็เป็นอีกปัจจัยที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในการเสริมสร้างเด็กและเยาวชนให้มีความเป็นพลเมืองดิจิทัลดังจะเห็นได้จากกรณีศึกษาของสิงคโปร์ ทั้งนี้ ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐในฐานะที่เป็นผู้บริหารนโยบาย ภาคเอกชนในการให้การสนับสนุน และครอบครัว ต่างก็มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนเป็นพลเมืองดิจิทัลและทำให้นโยบายบรรลุเป้าประสงค์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาจาก Dhamanitayakul and Biggins (2019) ที่กล่าวว่า ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ สถาบันการศึกษา ครอบครัว และสื่อ เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญในการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนในประเทศไทยมีความเป็นพลเมืองดิจิทัลที่สมบูรณ์ นอกจากนี้ภาคส่วนข้างต้นแล้ว จากกรณีศึกษาของสิงคโปร์ (Tan et al., 2017) จะเห็นได้ว่า นักวิจัย ก็มีบทบาทสำคัญเช่นกันในการศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาและปรับปรุงแนวทางให้ทันสมัยอยู่เสมอ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

ผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายควรกำหนดนโยบายที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการเป็นพลเมืองดิจิทัลของเด็กและเยาวชนที่จะกลายมาเป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคต ควรมีการกำหนดแนวทางการนำไปปฏิบัติที่ชัดเจนและนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่องโดยที่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือและสนับสนุน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมถึงรูปแบบความร่วมมือจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องว่าควรจัดทำในรูปแบบใดจึงจะประสบความสำเร็จในบริบทของประเทศไทย และควรศึกษาแนวทางจากประเทศที่ได้รับการยอมรับว่ามีแนวปฏิบัติที่ดี (Best practice) นอกเหนือจากสิงคโปร์และมาเลเซียเพื่อค้นหาแนวทางที่น่าสนใจและเหมาะสมกับบริบทประเทศไทย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กระทรวงศึกษาธิการ. (ม.ป.ป.). *แผนปฏิบัติการดิจิทัลเพื่อการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2563-2565*.

<https://bict.moe.go.th/wp-content/uploads/2022/03/digital-63-65.pdf>

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสารภูมิศาสตร์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*.

<https://www.ipst.ac.th/wp-content/uploads/2021/04/LearningStd2560.pdf>

จิระ ประทีป, กรรภัค จำยประยูร, หทัยรัตน์ ทับพร, ประไพ ศิวะสิริวิลาศ, เพ็ญอรุณ ปริดีติติก และ ปวีณา ชะลุย. (2545). *รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง กระบวนการกำหนดนโยบายการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKewi1tsHbm4r5AhX7jGMGHcHvA-sQFnoECAoQAQ&url=http%3A%2F%2Fpioneer.netserv.chula.ac.th%2F~pfuangular%2Fpaper10.doc&usg=AOvVaw3HwFyT7ghYMAj9qSMiqylw>

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (ม.ป.ป.). *Thai Digital Youth*. <http://www.thaidigitalyouth.net>

ฐปนรรต พรหมอินทร์. (2546). หน่วยที่ 3 กระบวนการนโยบายสาธารณะ. ใน *ประมวลสาระและแนวการศึกษาชุดวิชาปัญหาเฉพาะเชิงนโยบาย* (น. 363-431). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *หลักสูตรการเข้าใจดิจิทัลสำหรับพลเมืองไทย*. <https://itm.eg.mahidol.ac.th/itm/wp-content/uploads/2020/04/MDES-ONDE-Digital-Literacy-หลักสูตรการเข้าใจดิจิทัลสำหรับพลเมืองไทย.pdf>

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *แผนการปฏิรูปประเทศ*.

http://nscr.nesdc.go.th/nesdc_uat/แผนการปฏิรูปประเทศ/

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็น*

โครงสร้างพื้นฐาน ระบบโลจิสติกส์ และดิจิทัล. <http://nscr.nesdc.go.th/masterplans-07/>

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *รายงานสรุปผลการดำเนินการตามแผนปฏิรูป*

ประเทศด้านการศึกษา ประจำปี 2563. http://nscr.nesdc.go.th/nesdc_uat/wp-content/uploads/2021/02/CR_12_010264-14.10.pdf

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *แผนการปฏิรูปประเทศด้านวัฒนธรรม กีฬา*

แรงงาน และทรัพยากรมนุษย์ (ฉบับปรับปรุง). http://nscr.nesdc.go.th/nesdc_uat/wp-content/uploads/2021/07/แยกด้าน-13-วัฒนธรรม.pdf

สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานบุคคล. (2560). *ประเทศไทยในบริบทไทยแลนด์ 4.0 ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*.

<https://www.ocsc.go.th/sites/default/files/document/thailand-4-0-under-coninstitution-2560.pdf>

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*.

<http://www.kknpeo.moe.go.th/2018/wp-content/uploads/2018/11/แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ-พ.ศ.-2560-2579.pdf>

ภาษาอังกฤษ

Bray, M., Adamson, B., & Mason, M. (2014). *Comparative Education Research Approaches and Methods*. In: Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-05594-7>

Common Sense Education. (2019). *Teaching digital citizens in today's world: Research and insights behind the Common Sense K-12 Digital Citizenship Curriculum*. https://www.commonsense.org/education/sites/default/files/tlr_component/common_sense_education_digital_citizenship_research_background.pdf

Dhamanitayakul, C., & Biggins, O. (2019). Conceptualizing Digital Citizenship for Digital Natives in Thailand. *Journal of Communication Arts Review*, 23(3), 60-73

ECEC around the world. (2015). *Thailand Basic Data*.

<https://www.childresearch.net/projects/ecec/thailand.html>

Economic Planning Unit. (n.d.). *Malaysia Digital Economy Blueprint*. Prime Minister's Department. <https://www.epu.gov.my/sites/default/files/2021-02/malaysia-digital-economy-blueprint.pdf>

Facebook. (n.d.). *We Think Digital*. <https://wethinkdigital.fb.com/th/th-th/>

Ministry of Communications and Information Singapore. (n.d.). *Digital Readiness Blueprint*. <https://www.mci.gov.sg/en/portfolios/digital-readiness/digital-readiness-blueprint>

Ministry of Education Malaysia. (2009). *Policy on ICT in Education Malaysia*. <https://en.unesco.org/icted/content/malaysia-policy-ict-education-0>

Ministry of Education Malaysia. (2013). *Malaysia Education Blueprint 2013-2025 (Preschool to Post-Secondary Education)*. <https://www.moe.gov.my/menumedia/media-cetak/penerbitan/dasar/1207-malaysia-education-blueprint-2013-2025/file>

Ministry of Education Malaysia. (2019). *Education System*. <https://www.moe.gov.my/en/dasarmenu/sistem-pendidikan>

Ministry of Education Singapore. (2020a). *Secondary School Education*. <https://www.moe.gov.sg/-/media/files/secondary/secondary-brochure-2020.pdf>

Ministry of Education Singapore. (2020b). *Learn for life – Ready for the future: Refreshing our curriculum and Skillsfuture for educators*. <https://www.moe.gov.sg/news/press-releases/20200304-learn-for-life-ready-for-the-future-refreshing-our-curriculum-and-skillsfuture-for-educators>

Ministry of Education Singapore. (2021). *Educational Technology Journey*. <https://www.moe.gov.sg/education-in-sg/educational-technology-journey>

Ministry of Education Singapore. (2022). *Practising Cyber Wellness*. <https://www.moe.gov.sg/education-in-sg/our-programmes/cyber-wellness>

Ministry of Education Singapore. (n.d.). *Strengthening Digital Literacy*. <https://www.moe.gov.sg/microsites/cos2020/refreshing-our-curriculum/strengthen-digital-literacy.html>

Ministry of Education Singapore. (2022). *Practising Cyber Wellness*. <https://www.moe.gov.sg/education-in-sg/our-programmes/cyber-wellness>

Ribble, M. (2015). *Digital Citizenship in Schools* (3 ed.). International Society for Technology in Education.

- Sharon, A. (2020). *Malaysian MOE to launch new cybersecurity module for schools*.
<https://opengovasia.com/malaysian-moe-to-launch-new-cybersecurity-module-for-schools/>
- Somabut, A. (2021). *เยาวชนไทย Go Cyber*. https://x.kku.ac.th/courses/youth-go-cyber/?no_frame=1
- Tan, J., Koh, E., Chan, M., Costes-Onishi, P. & Hung, D. (2017). *Advancing 21st Century Competencies in Singapore*. Asia Society.
- ThaiMOOC. (ม.ป.ป.). *พลเมืองดิจิทัล*. <https://lms.thaimooc.org/courses/course-v1:SU+SU008+2019/about>
- The IMD World Competitiveness Center. (n.d.). *The IMD World Digital Competitiveness Ranking 2020*. <https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center-rankings/world-digital-competitiveness-rankings-2020/>
- UNESCO. (2015). *Fostering Digital Citizenship through Safe and Responsible Use of ICT*. UNESCO Bangkok. https://en.unesco.org/icted/sites/default/files/2019-04/62_fosteing_digital_citizenship_through_safe_and_responsible_use_of_ict.pdf
- UNESCO. (2016). *A Policy review: building digital citizenship in Asia-Pacific through safe, effective and responsible use of ICT*.
https://unesdoc.unesco.org/notice?id=p::usmarcdef_0000246813
- UNESCO. (2022). *Guidelines for ICT in education policies and masterplans*.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380926>
- Unicef Malaysia. (2014). *Exploring the digital landscape in Malaysia*.
https://www.skmm.gov.my/skmmgovmy/media/General/pdf/Digital_Landscape_in_Malaysia_3.pdf